

**ROLE ÚVĚRU PŘI PŘEDÁNÍ LITOMYŠLSKÉHO PANSTVÍ
MEZI POLYXENOU Z LOBKOVIC A
VRATISLAVEM EUSEBIEM Z PERNŠTEJNA**

Petr KOPIČKA

Jakým způsobem a za jakých okolností drželi Pernštejnové litomyšlské panství v prvních třech desetiletích 17.století, jak a kdy je převzal poslední mužský příslušník tohoto rodu, jakou roli při tom sehrál úvěr vzniklý mezi stranami majetkového převodu, kde stranami byli příbuzní (teta - synovec), a jaké jiné peněžní a právní vztahy v této souvislosti mezi nimi existovali se pokusí naznačit následující řádky.

Vratislav z Pernštejna (1530-1582) odkázal ve své závěti ze dne 14.4.1572 ¹⁾ své choťi Marii Manriquez de Lara 10000 kop grošů míšeňských jejího věna, zámek a město Litomyšl se všemi poplužními dvory a vesnicemi, a dalších 50000 kop grošů míšeňských dědičných na panství. Zmiňované panství měla odkázané doživotně, ale protože se jednalo o královský statek v zástavě, nikoli o svobodný dědičný majetek, mohl být českou královskou komorou vyplacen ještě před její smrtí. Jediným mužským potomkem a dědicem Vratislava a Marie Manriquez, který se dožil dospělého věku ²⁾, byl Jan z Pernštejna (1561-1597). Ten se v roce 1587 oženil s dcerou matčina bratrance, Marií Manriquez de Mendoza, s níž měl tři děti, syna Vratislava Eusebia a dcery Frebonii a Annu. Jan se jako důstojník císařské armády stal uznávaným velitelem a vojenským odborníkem na artilerii, ale uherské tažení v roce 1597 se mu stalo osudným. 30.září padl při obléhání Rábu. Poslední mužskou odnoží perňštejnského rodu zůstal jeho tříletý syn Vratislav Eusebius z Pernštejna (1594-1631). O jeho výchovu se staraly matka, babička a tety, které patřily k fraucimo-

1) DZV 21, fol.O.1r - O.6v, extrakt - SOA Žitenice, sign. LRRR P15/45, fol.16 - 22.

2) Mladší syn Maxmilián, který se připravoval na kněžský život, zemřel v r.1593 ve věku 18 let.

ru staré paní Manriquez de Lara. Vratislavova matka, Marie Manriquez mladší z Pernštejna, se po společensky neúnosném milostném vztahu s Karlem z Lichtenštejna v prvních letech 17. století³⁾ natolik kompromitovala v očích vyšší společnosti, že její přítomnost v bigotní a na dobré pověsti si zakládajícím prostředí perštejnského paláce nebyla žádoucí. Jak jinak si vysvětlit následující zásah Polyxeny Pernštejnské z Rožmberka (1566-1642), sestry zesnulého Jana z Pernštejna, než jako umlčení pohoršených kuloarových debat o mravním poklesku ženy z perštejnského domu, místa společenského života katolické šlechty v Praze, jejíž výchovná role matky perštejnských dědiců je nadále nepřijatelná. V březnu roku 1603 obdržela Polyxena z rozhodnutí zemských soudců poručnictví „nad Vratislavem, synem, Annau a Frebonii, dcerami, dětmi a statkem po někdy Janovi z Pernštejna pozůstalým a pozůstalými ..., však na ten způsob, aby týmž dětem po někdy Janovi z Pernštejna zůstalým statku neuemňovala, ale raději přivěťovala“. K tomu se Polyxena zaručila spolu s rukojmími - Purkhartem Točníkem z Křimic, podkomořím Království českého, a Jakubem Menšíkem z Menštejna, prokurátorem téhož království, vlastními statky „pakli by týmž dětem co statků, dědin a zboží umenšeno a ukráceno bylo“⁴⁾. Statkem jsou zde myšleny pouze perštejnské domy v Praze, z nichž nejvýznamnějším byl Pernštejnský palác na Pražském hradě, a zástavní panství Litomyšl. Ovšem majitelkou jmenovaných statků byla stále Marie Manriquez de Lara z Pernštejna. Polyxena se nestala poručnicí pouze z nezištných důvodů jako hodná teta perštejnských sirotků, ale kromě očekávané poručnické správy důchodů panství šlo také o právní zajištění věci do budoucna. Se starou paní se nedalo na delší dobu počítat a Marie Manriquez mladší, matka jmenovaných sirotků, byla nucena (pravděpodobně v souladu se svou vůlí) opustit Pernštejnský palác. V roce 1606 se provdala za Bruna z Mansfeldu, s nímž se po svatbě přestěhovala do Vídně⁵⁾. Když Marie Manriquez starší 16.2.1608 zemřela, ujala se Polyxena (od 23.11.1603 paní z Lobkovic) litomyšlského panství⁶⁾. Oprávněná k tomu byla dle výše psané poručnické smlouvy. Její správa nad jmenovaným velkostatkem nemusela trvat dlouho, protože se o něj začala zajímat česká komora, která naléha-

3) Josef Janáček, *Ženy české renesance*, Praha 1977, kapitola 8. - „Kurtizána“, s.112-127.

4) DZV 131, fol.L.13v - L.14r, extrakt - LRRP P14/33, fol.11,12; 15,16; 17,18; 19,20 (2 originály a 2 opisy).

5) Josef Janáček, c.d., s.126,127.

6) LRRP P14/30, fol.30,31 (koncept plné moci Polyxeny z Lobkovic k převzetí litomyšlského panství ze dne 27.2.1608).

vě potřebovala získat peníze pro výplatu naverbovaného císařského vojska. 26.6.1608 obdržel císař od komory zprávu, že 90000 tolarů na žold vojákům nemůže poskytnouti, ale ať si tuto sumu opatří z vlastních důchodů, ku příkladu ze zastaveného litomyšlského panství. Následujícího dne mu dalším listem oznamovala, že toto panství bylo uvolněno před osmi lety (zřejmě mělo být po uplynutí zástavní lhůty Pernštejnům vyplaceno ze zástavy), a že přikládají seznam vesnic, které by mohly být od panství odprodány⁷⁾. V dodatku k listům z 26. a 27.6. a k listu z 1.7. t.r., který bude uveden níže, předkládá komora panovníkovi úvahu, jak vyřešit nevyplacenou zástavu na Litomyšli: „Našli by se lidé, kteří by Pernštejnským dědicům vyplatili zástavní summu za litomyšlské panství a nadto ještě dodali králi nejméně 70000 kop. Konečně by to mohli učinit Pernštejnští dědicové sami a přebytek vyplatiti v hotovosti“⁸⁾. Tato poslední rada komory snad znamenala vyplacení ze zástavy jako zaplacení dědičného práva na svobodné panství, jinak pozbývá logického smyslu, neboť obvykle věřitel sám sobě dluh neplatí. Vyústění celé této záležitosti, na každý pád ohrožující Pernštejny v držení Litomyšle, zachycuje list z 1.7. t.r., v němž česká komora referuje Rudolfovi II., že se tajní radové a nejvyšší zemští úředníci rozhodli půjčit každý jistou sumu peněz na dostatečné krytí královskými statky. Tato nabídka byla císařem akceptována rozhodnutím z 8.7. t.r., jímž komoře nařídil ať vyjedná půjčky s nejvyššími úředníky i dalšími lidmi a městy, pojištěné na Krumlově a jiných královských statcích, a ať zařídí jejich předávání rentmistrovskému úřadu⁹⁾. Je možné, že se o toto řešení přičinil nějakou intervencí manžel Polyxeny, Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, nejvyšší kancléř království. Výše zmiňovaná naléhavá shánka komory po penězích souvisela s rozpuštěním nepotřebného vojska po tzv.Libeňském míru, uzavřeném mezi bratry Rudolfem a Matyášem Habsburským dne 25.6.1608.

O Vratislavovi Eusebiovi z Pernštejna není do roku 1612 žádných zpráv. 18.října 1612 přijel jako osmnáctiletý mladík do litomyšlského zámku, kde strávil tři týdny při různých kratochvilích a hrách, po nichž se vydal zpět do Prahy. Ze zámku sebou odvážel na dvě stovky obrazů s portréty různých panovníků, světských i duchovních pánů¹⁰⁾, které snad

7) Prameny k československým dějinám vojenským, sv.II.- Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra RČS v Praze, díl II., 1590-1617, Praha 1938, s.388.

8) Tamtéž, s.390.

9) Tamtéž.

10) August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I.*, Chrudimsko, Praha 1882, s.23.

byly určeny k výzdobě či uložení v Pernštejnském paláci na Hradčanech. Až do vypuknutí pražského povstání na jaře roku 1618 prameny o Pernštejnovi mlčí, a i pro léta 1618-1622 nelze uvést nic jiného než přibližné místo jeho pobytu. Svědčí o tom několik Pernštejnových kvitancí a především sumární účet výplat tzv. deputátních peněz, které mu jako rentu z litomyšlského panství vyplácela Polyxena z Lobkovic. Tento účet spolu s dochovanými kvitancemi je nejen prvním dokladem o finančních kontaktech mezi Polyxenou a Vratislavem Eusebiem, tedy mezi poručníci a svěřencem, ale souvisí také s jejich konečným majetkovým vypořádáním v roce 1627. Ostatně k této příležitosti byl zhotoven, resp. dopracován. Jeho nadpis zní: „*Poznamenání co jest G.M. pán pan Vratislav z Pernštejna na deputát od času Adventu léta 1617 až do léta 1624 Decembris 6., to jest 7 let pořad zběhlých, přijal:* „¹¹⁾ Je dochován ve dvou exemplářích. V prvním končí záznamy rokem 1624, ve druhém pokračují až do roku 1627 a dále k součtům a odkazům po dědovi a otci, tj. k částkám 50000 kop míšeňských („*Od G.M. Pana Vratislava z Pernštejna kšaftem pojištěno a odkázáno i nad věno co přidáno na panství litomyšlským*“) a 26632 kop míš.38 grošů 1 denár („*Od G.M. Pana Jana z Pernštejna dckami zemskými pojištěno zápisem 1584 léta*“). Janův odkaz se zdá být nezaplaceným dluhem matce Marii Manriqueuz de Lara¹²⁾, zapsaným v deskách zemských, po její smrti splatným dědicovi Litomyšle. O dědičných penězích po Vratislavovi z Pernštejna z roku 1572 byla řeč výše. První část účtu (první exemplář a položky do roku 1624 v exempláři druhém) byla zřejmě sepsána v době předání 2000 kop míšeňských důchodním Jiříkem, tedy okolo 6. prosince 1624 (jak uvádí nadpis), v době, kdy byl Vratislav Eusebius v Praze a kdy se dávaly do pořádku jeho finanční záležitosti¹³⁾. Druhá část účtu byla zhotovena k předání litomyšlského panství do Pernštejnova přímého držení v roce 1627. Zpracování sumárního vyúčtování výplat deputátních peněz ke dvěma termínům, k 6. prosinci 1624 a k roku 1627, mohlo znamenat, že již v zimě 1624/25 bylo počítáno s předáním panství poslednímu Pernštejnovi. Účet upoutá už při prvním prohlédnutí svou úpravou a kvalitou dat, která nejsou tvořena

11) LRRR P14/33, fol.3-6.

12) Josef Křivka, Litomyšlský velkostatek za Pernštejnů, Praha 1959, s.11.

13) Viz kvitance pod sign.LRRR P15/45, fol. 1 a 9; jejich diplomaticko-právní rozbor in: Petr Kopicčka, Obligace, kvitance a jiné písemnosti v úvěrech mezi Polyxenou z Lobkovic a Vratislavem Eusebiem z Pernštejna (1623-1643), Diplomová práce FF UK Praha, Praha 1995, s.82-87; o dalších kvitancích i samotném účtu výplat deputátních peněz - viz tamtéž, s.88-97.

pouhými částkami a časy výplat, ale i místy a přepočty na jednu měnovou jednotku rýnských zlatých. Dvakrát jsou uvedeny i vyplácející osoby - důchodní Jiřík a Jozue Kořenský, hejtman litomyšlského panství, jednou i jiný příjemce - vídeňský měšťan a kupec Franz Stein. Za deset let (1618-1627) přijal Pernštejn v jednotlivých letech tyto částky¹⁴⁾:

rok 1618	=	2333	zl.20	kr.
1619	=	6243	20	
1620	=	1300		
1621	=	3950		
1622	=	4468	30	
1623	=	4666	40	
		+ 1166	40	
1624	=	3433	20	
		+ 1640		
		+ 5000		
1625	=	+10276	40	
1626	=	+ 4666	40	
1627	=	+ 1166	40	

k tomu bez dat:

a.) do konce r.1624

od Jiříka důchodního	=	2333	zl.20	kr.
v Praze více	=	600		
ve Vídni více	=	1149		

b.) po roce 1624

od Jozue Kořenského	=	+ 1166	40
Francovi Steinovi	=	+ 5136	11
ve Vlaších a jinde	=	+ 6000	

CELKEM = 66697 zl. 1 kr.

Rozdíl 10 zlatých, o které je tento součet chudší oproti součtu v předloze, je způsoben početní chybou autora účtu, jenž špatně sečetl první část, kde namísto 30487 zl.30 kr. má být 30477 zl.30 kr, proto i konečná celková summa vychází 66707 zl. 1 kr. místo správných 66697 zl. 1 kr. Na základě vyčíslení z konce první části účtu, co se mělo za 7 let po 1666 zl.40 kr.zaplatit (což je chybou v účtu přeškrtnutou), a dle celkové splátky za rok 1626, se dá usuzovat, že Polyxena měla ročně Pernštejnovi vyplá-

14) Sumy označené symbolem + jsou z druhé části účtu.

cet 4666 zl.40 kr. Bylo-li tomu tak, pak mu měla za 10 let odvést 46666 zl.40 kr. Ve skutečnosti mu ale vyplatila o 20030 zl.21 kr.více. Položky v účtu bez dat a explicitně označené jako navíc činí dohromady 16385 zl.11 kr., součet datovaných představuje 50311 zl.50 kr., což je za předpokladu součtu 46666 zl. 40 kr.+ 16385 zl.11 kr. stále o 3465 zl.10 kr.více. Až do června roku 1622 byl deputát Pernštejnovi vyplácen ve Vídni, od srpna téhož roku v Čechách, nejčastěji v Praze. Je možné, že výplaty byly Vratislavovi Eusebiovi poskytované i mimo území Čech a Rakouska, ale bohužel ve druhé části účtu nejsou uvedena místa placení, kromě záznamu o návratu z Vlach v roce 1627 a výplatě vídeňskému kupci Steinovi. Vratislav Eusebius z Pernštejna se stal na jaře roku 1623 velitelem jedné ze čtyř svobodných jízdních kompanií, které měly být vytvořeny z bývalého pluku hraběte Bihi. Zřejmě však byly potíže s jejím formováním¹⁵⁾, neboť byl Pernštejn na začátku roku 1624 císařem pověřen, aby z Cratzova nově naverbovaného lidu připravil v Chrudimi svobodnou jízdní kompanii¹⁶⁾. Toto pověření bylo naplněno prováděcím rozkazem Albrechta z Valdštejna 14.února t.r., jímž nařizoval Cratzovi, aby z nově naverbovaných jezdců sestavil kompanii a tu osobně předal rytmistru Pernštejnovi¹⁷⁾. Valdštejnovým rozkazem z 13.března t.r. byla Pernštejnova jízda spolu se všemi vojenskými oddíly v Čechách uvedena do stavu pohotovosti před možným vpadnutím Poláků z Kladska do vnitrozemí¹⁸⁾. O osm dní později přikazuje Valdštejn Pernštejnovi, aby se se svou kompanií přemístil z Chrudimi do Hradce Králové¹⁹⁾. Pernštejn ležel se svou jízdou v Hradci Králové až do pozdního podzimu roku 1624 a teprve počátkem prosince obdržel od císaře rozkaz, aby se svou kompanií odtáhl do Tábora, kde se měl připojit ke Cratzově jízdě²⁰⁾. Po té patrně obě kompanie zamířily na říšské území, aby se zapojily do bojů proti protestantské armádě dánského krále Kristiána IV. Neexistují žádné písemné zprávy o dalším kvartýrování Pernštejnovy roty v Čechách. Než však odjel na bojiště, uzavřela s ním Polyxena z Lobkovic dvě relativně vysoké peněžní půjčky. 11.října roku 1623 mu nechala vystavit dvě obligace, jednu na 30000 zlatých a druhou na 40876 zlatých rýnských. Z dochovaných písemností

15) Prameny k dějinám třicetileté války - Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra ČSR v Praze, díl III., 1618-1625, Praha 1951, s.399-400 = regest listu Lichtenštejna kapitánovi Bechlerovi ze dne 20.3.1623; s.401-402 = Lichtenštejn Wolfstirmovi ze dne 30.3.1623.

16) Tamtéž, s.562 = Lichtenštejn Jáchymovi Slavatovi ze dne 28.1.1624.

17) Tamtéž, s.582 = Valdštejn nejvyššímu Cratzovi ze dne 14.2.1624.

18) Tamtéž, s.602 = Valdštejn vév.Juliovi Jindřichovi aj. ze dne 13.3.1624.

19) Tamtéž, s.609 = Valdštejn Vratislavovi z Pernštejna ze dne 21.3.1624.

20) Tamtéž, s.720 = Lichtenštejn Jáchymovi Slavatovi ze dne 3.12.1624.

k těmto dluhům lze dobře vysledovat jejich účel, způsoby právního zajištění a předpokládaného plnění. To vše je důležité k detailnějšímu poznání úvěrových vztahů mezi Polyxenou a Vratislavem Eusebiem, které byly do jisté míry specifické, vzhledem k příbuzenskému stavu a poručnické správě. Jejich znalost pomůže lépe pochopit souvislosti vzájemného předávání litomyšlského panství a pernštejnských domů na jaře roku 1627. Obě obligace z 11.10.1623²¹⁾ se od sebe liší sumou a v zúročení. Dluh na 30000 zlatých byl Polyxenou z Lobkovic zapsán na šestiprocentní úrok („i s aurokem vedle nového nařízení na tu summu vzešlým“²²⁾), dluh na 40876 zlatých byl bezúročný. Obě půjčky měly být splatné po půlroční výpovědi, buď půl roku před sv.Jiřím nebo sv.Havlem. Vedle dlužnice jsou úpisy zpečetěny a podepsány dvěma svědky, v obou případech Fridrichem z Talmberka a Janem Leopoldem Chrtem z Chrtína. Obligace na 40876 zlatých má na zadní straně poznámku o svém obnovení („Tato jistota jest obnovená“). Dluhopis na posledně uvedenou sumu se od původního liší v zúročení dosud bezúročné půjčky a novými svědky, tj.ověřovacími prostředky Pavla Michny z Vacínova a Beneše Břežského z Ploskovic²³⁾. Na otázku kdy (obnovený dluhopis je rovněž pod datem 11.10.1623) a proč byla obligace na 40876 zlatých obnovena nabízí vysvětlení dochovaný koncept kvitance Polyxeny z Lobkovic, jímž stejného dne, co byly vystaveny původní dluhopisy (11.10.1623), stvrzuje přijetí 40876 zlatých od Vratislava E.z Pernštejna²⁴⁾. Za přijaté peníze slíbila Polyxena koupit Pernštejnovi nějaký statek k dědičnému držení, a to nejpozději do sv.Jiří roku 1624. Byl-li by statek dražší než poskytnutá suma peněz, měl Pernštejn vzniklý rozdíl doplatit. Po předání koupeného statku jí měl tento list vrátit, kdyby mu ale do jmenovaného termínu žádný statek nekoupila, zavázala se tuto jistinu pod úrok obnovit („od toho času svrchu jmenovanou summu dostatečně pojistiti“). Z právního hlediska je tato kvitance spíše obligací, jež se čistopisu v této podobě nedočkala. Místo ní je dochován dluhopis na 40876 zlatých (strany daly zřejmě přednost řádné úvěrové listině podle práva tzv.listu hlavního). Objasňuje ale okol-

21) LRRR, P15/45, fol.3,4;5,6.

22) Obvyklá formulace v dluhopisech podle formuláře tzv.hlavního listu - viz Zemské zřízení z roku 1564, čl.O.28., která se téměř shodně vyskytovala v zápisech dluhů s úrokem i ve 20 letech 17.století, přestože toto tzv.nové nařízení o výši úrokové míry bylo vyhlášeno zemským sněmem dne 17.8.1545 - viz čl.P.1.téhož zřízení z r.1564.

23) LRRR, P15/45, fol.7,8; Beneš Břežský z Ploskovic byl v letech 1623-1630 lobkovickým regentem.

24) LRRR, P15/45, fol.24.

nosti obnovení původního dluhopisu a i přibližnou dobu tohoto obnovení. Lze předpokládat, že se tak stalo někdy kolem 24.4.1624 (svatojiřský termín ke koupení statku). Také důvod nejprve bezúročně a později obnovené úročné půjčky je z této kvitance patrný. Peníze půjčené někomu na nějaký nákup pro věřitele nelze úročit, protože by dlužník předal koupenou věc a úroky z vlastní kapsy. Zda chtěla Polyxena koupit Pernštejnovi nějaký statek či nikoli, tzn.nakolik byl tento její deklarovaný úmysl vůči synovci korektní, věděla asi jenom ona, nesporné ale je, že ušetřila šest procent ze sumy 40876 zlatých za první půl roku trvání dluhu. Z další kvitance Polyxeny z Lobkovic je možno alespoň přibližně datovat přijímání jednotlivých částek až do celkové sumy 70876 zlatých²⁵⁾. V dochovaném opisu ze dne 4.března 1623 se Polyxena přiznává, že přijala od Vratislava Eusebia 15150 zlatých rýnských. Tuto hotovost si nepůjčila najednou, ale v dílčích částkách, které jsou v kvitanci rozepsány spolu s druhem mince („...předně deset tisíc zlatých rejn., víceji jeden tisíc zlatých, item sto dukátů po čtrnácti zlatejch, kteříž jeden tisíc a čtyři sta zlatejch vynesau. Item sto tolarů širokých po půl osma zlatých každý počítajíc, což sedm set padesáte zlatých rejn., a naposledy dva tisíce zlatých vše rejnských, každý zlatý po šedesáti krejcarích počítajíc ...“). Že se jednalo o kvitanci charakteru předběžného příjmového dokladu, svědčí vydavatelčino prohlášení: „Z kteréžto summy já dotčenému synu a strejci mému nejmilejšímu počet náležitý učiniti dáti chci“. Tento tzv.počet mu zhotovila v podobě dvou výše zaznamenaných dluhopisů ze dne 11.10.1623. Zbývající půjčené peníze do 70876 zlatých, tj.55726 zlatých, jsou poněkud neobvykle rozepsány v pěti položkách pod datací kvitance²⁶⁾. Jedná se o částky v přepočtu na rýnské zlaté: 826 + 1600 + 4500 + 30000 + 18800, což dohromady představuje uvedený chybějící rozdíl 55726 zlatých. Položka na 4500 zl.byla zapsána za dlužný nákup tří potahů koní („...za tři cůky koní...“) a položka na 30000 zl. za dům („It(em) víceji za dům třicet tisíc zlatých rejnskejch“). Nepochybně byl tímto domem myšlen Pernštejnský palác na Pražském hradě, který se stal v roce 1627 spolu s ostatními pernštejnskými domy v Praze definitivním majetkem Polyxeny z Lobkovic. V rekapitulaci finančních transakcí mezi Polyxenou a Vratislavem Eusebiem z roku 1623/24 lze z dosavadních infor-

25) LRRRA, P14/33, fol.2.

26) Do 4.3.1623 Polyxena přijala kvitovanou částku 15150 zl., další příjmy pod textem opisu kvitance byly uskutečněny a dopisovány v době mezi 4.březnem a 11.říjnem roku 1623, jinak by zřejmě byly podobně jako částky v textu (s vyznačením mince) zaznamenány pohromadě k jednomu dni na zvláštní kvitanci.

mací uvést: 4.března 1623 si Polyxena půjčila 15150 zlatých, v době mezi 4.březnem a 11.říjnem přijala v hotovosti dalších 21226 zlatých a k tomu tři potahy koní v hodnotě 4500 zlatých a sjednala s Pernštejnem prodej Pernštejnského paláce do svého vlastnictví za 30000 zlatých. 11.října 1623 mu na celkovou dlužnou summu 70876 zlatých vystavila dva dluhopisy, jeden na 30000 zlatých dluhu za Pernštejnský palác a druhý na přijatou hotovost a koně ve výši 40876 zlatých bezúročně. Za tuto částku mu slíbila koupit do 24.dubna 1624 nějaký statek. K svatojiřskému termínu t.r. obnovuje dluhopis na 40876 zlatých s úrokem, protože mu žádný statek nekoupila a nepředala.

Je známo, že se Polyxena z Lobkovic nemalou měrou podílela na nákupech pobělohorských konfiskovaných statků, a i přes značné podhodnocení kupních cen rozprodávaného majetku a radikálního poklesu jakosti mince v době tzv.de Witova konsorcia (na kterém snad měla spoluúčast), potřebovala stále vysoké sumy peněz. Obstarávala si je z vlastních důchodů i půjčkami od různých věřitelů. Od synovce Vratislava Eusebia z Pernštejna si mohla půjčit s jeho souhlasem bez dlouhého prodávání, protože spravovala důchody z litomyšlského panství, hlavního zdroje Pernštejnových příjmů. Zevrubněji nelze tuto problematiku prozkoumat, jelikož se nedochovaly žádné hospodářské ani privátní účty z litomyšlského panství z této doby. V květnu roku 1627 došlo mezi Polyxenou z Lobkovic a Vratislavem Eusebiem z Pernštejna (tehdy již třiatřicetiletým) k majetkovému vypořádání. Nejprve byla v sobotu 15.5.t.r. uzavřena smlouva o prodeji Pernštejnského paláce na Pražském hradě a dalších tří domů v Praze, které Pernštejn postupoval Polyxeně - „strejně své nejmilejší, dědicům a budaucim Její Mi(lo)st(i), a to za summu třidceti tisíc zlatých rejnských, úplně a docela zaplacených“²⁷⁾. Jinými slovy Pernštejn kvituje zaplacení dluhu „za dům“ ze dne 11.října 1623, který beztoho Polyxena obývala a užívala od smrti matky Marie Manriquez de Lara z Pernštejna. V pondělí 17.5., vznikla další smlouva mezi oběma stranami, v níž Polyxena postupuje Pernštejnovi litomyšlské panství do přímého držení a užívání²⁸⁾. Samotné předání je v listině formulováno: „...nadepsaná G.M. paní Poxexina kněžna Lobkovská z Pernštejna ráčí, ne z jaké povinnosti, než z své svobodné a dobré vůle, statek a panství litomyšlské zápisné, i z toho, což tu dědičného bylo a jest, se všim a všelijakým k němu příslušenstvím, nikdéz nic odtud nevyměňující, se všemi lidmi poddanými a důchody od sv.Jiří, tak jak jest toho sama po dobré paměti urozené paní paní Marii Manrique z Laru, paní máteře své v držení býti

27) LRRRA, P14/33, fol.34,35 (v opise).

ráčila, a jak týž statek nyní se nachází, postupovati a odevzdávati, a to téměř panu Vratislavovi z Pernštejna, strejci svému, dědicům a budau-cím... Žádného práva ani jaké spravedlnosti tu již dáleji sobě, dědicům a budau-cím nepozůstávajíce“. S panstvím mu postupovala i všechno právo zástavní a dědičné, zapsané v deskách zemských (Pernštejn se tímto stá- val zástavním věřitelem panství a dědicem peněžních odkazů po dědovi a otci - viz výše o výplatě deputátních peněz), všechny listy a kvitance ohledně kontribucí a berní spolu s listinami a majestáty se vztahem k panství. Touto smlouvou byly také uzavřeny oba úvěry z října roku 1623, aniž by se dochovala jediná kvitance o zaplacení. „A k tomu ráčila se uvoliti (Polyxena z Lobkovic - pozn.P.K.) ještě deset tisíc kop míšeň- ských, polovici na den sv.Havla nejprv příštího, a druhou polovici v roce pořád zběhlém z lásky dáti. Kteraužto takovou milost a lásku týž pán z Pernštejna od G.M.Kní(žecí) vděčně přijímajíce, na ní přestává a toho se každého času G.M.Kní(žecí), G.Kní(žecí) m(ilsti) dědicům a budau- cím Jich M(ilsti) odsluhovati připovídá, a ty dvě jistoty, které jest mu G.M.Kn., jedna za dům na třiceti tisíc zlatých a druhau za půjčené pení- ze na čtyřiceti tisíc zlatých, učiniti ráčila, zase navrátiti jmá“. Posledně jmenovaná suma byla bezpochyby pouze rámcovým označením dluhu 40876 zlatých z 11.října 1623, resp.z dubna 1624. Je s podivem, jak malý důraz je kladen v obou smlouvách na vyvazení Polyxenina dluhu 70876 zlatých, přičemž není ani zmínkou kvitováno zaplacení úroků²⁸⁾. Tato nepreciznost, zvláště v posledně citované větě, kde se ani nemluví o za- placení úvěrů, nýbrž pouze o navrácení obligací, dává tušit, že Pernštejn svojí pohledávku nemusel dostat zpět, že ji snad Polyxeně odpustil a spo- kojil se s postoupeným panstvím. V této souvislosti stojí za to ještě uvést, že výše slíbených 10000 kop míšeňských darů „z lásky“ splatných po pěti tisících 16.října 1627 a 24.dubna 1628, byl rovněž dluh Polyxeny z Lob- kovic vůči Vratislavovi z Pernštejna. Stejného dne, co byla sepsána smlouva o postoupení panství Litomyšl, je datovaná i obligace na jmenovaných 10000 kop míšeňských³⁰⁾. 16.června 1627 nechal Pernštejn pro Polyxenu z Lobkovic zapsat vklad do desk zemských³¹⁾, v němž jí děkuje za poru-

28) Tamtéž, fol.7,8 (v originále).

29) Domnívám se, že Polyxena, jako zkušená finanční spekulanka, by si jistě každou splátku úroků (o které v tomto případě jde, když byly smlouvami kvitovány holé půjčky) nechala Pernštejnem potvrdit kvitancí a ve smlouvách by je nechala uvést nějakou formulací charakteru: „...dlužné sumy i se zapla- cenými úroky...“.

30) LRRRA, P15/45, fol.25 (Pernštejn ji v roce 1630 prodal Maxmiliánovi Valdštejna).

31) DZV 142, fol.N.1r ; LRRRA, P14/33, fol.13,14.

čenství, a slibuje jí i rukojmím, že si nebude činit žádný nárok na jakékoli jmění z jejich statků, „neboť jest se G.M. dotčená kněžna z Lobkovic k němu, Vratislavovi z Pernštejna, v témž poručení jako vzácná, pra- vá a věrná poručnice spravedlivě zachovati ráčila“. 25.června t.r. vydala Polyxena z Lobkovic list s plnou mocí pro lobkovického regenta, Beneše Břežského z Ploskovic, aby na jejím místě odjel do Litomyšle, a tam Pern- štejnovi poddaný lid v poddanost uvedl a celé panství postoupil. Přitom měl převzít všechny neodvené výnosy z panství, vzniklé do sv.Jiří, a mu- sel-li by tam něco nechat či s něčím počkati, aby to zaznamenal a určil termín odvodu³²⁾. Poslední písemností související s předáním litomyšl- ského panství je list Polyxeny z Lobkovic ze dne 24.února 1630, kterým plní smluvní slib ze dne 17.5.1627 o předání listů a kvitancí se vztahem k panství i na berně a kontribuce³³⁾. Zároveň Pernštejna zbavuje všech povinností, vzniklých do 24.4.1627 na velkostatku jako různá dlužní bře- mena. Z toho plyne, že Polyxeně trvalo odlužení litomyšlského statku z dob vlastní správy téměř tři roky. Vratislav Eusebius z Pernštejna obdr- žel v roce 1629 od císaře Ferdinanda II.dědičné právo na svobodné pan- ství Litomyšl³⁴⁾. 24.června t.r. vydal měšťanům Litomyšle listinu, ve kte- ré jim potvrdil všechna privilegia a výsady z dob minulých, kromě práva várečného, jež si vymínil pro sebe³⁵⁾. Krátce na to nechal rozšířit starý pivovar u zámku a přilehlou zahradu³⁶⁾, v roce 1630 založil u Litomyšle poblíž Nedošina nový dvůr pod jménem Pernštejn³⁷⁾. Téhož roku roz- množil svůj majetek o palác Smiřických na Malostranském náměstí v Praze, který koupil spolu s Chlupovským domem od Maxmiliána z Vald- štejna³⁸⁾. Pernštejn také pravděpodobně zavedl na Litomyšli nový stálý plat, tzv.ovčí úrok ve výši 2000 zlatých ročně, který poddaní odváděli za zřeknutí se vrchnosti chovat ovce, vyjma Pernštejnského dvora³⁹⁾. Přes všechny tyto pozitivní zásahy k zvelebení a rozšíření svého majetku neo- pustil Vratislav Eusebius z Pernštejna řady císařské armády, která se mu podobně jako jeho otci stala osudnou. 26.července roku 1631 podlehl zra- nění z bezvýznamné potyčky se švédskými vojáky u města Tangermünde

32) LRRRA, P14/33, fol.9 (v originále).

33) Tamtéž, fol.32,33 (v konceptu).

34) DZV 143, fol.F.12v - F.13r, zápis z 25.4.1629.

35) LRRRA, P15/50, fol.53-56 (opis konfirmační listiny).

36) August Sedláček, c.d., s.23.

37) Josef Křivka, c.d., s.20.

38) Tomáš V. Bílek, Dějiny konfiskací v Čechách po r.1618, díl I., Praha 1882, s.549.

39) Josef Křivka, c.d., s.50.

v severním Německu ⁴⁰⁾. Dle závěti ⁴¹⁾ se stala dědičkou jeho majetku sestra Frebonie z Pernštejna, která na Litomyšli dožila, a s ní i starodávny rod Pernštejnů.

Pečeti a podpisy Polyxeny z Pernštejna a Vratislava Eusebia z Pernštejna na smlouvě o postoupení litoměřického panství (LRR, Sign. P14/33 fol. 8).

40) August Sedláček, c.d., s.23.

41) DZV 144, fol.F.14, zápis z 8.srpna 1631.